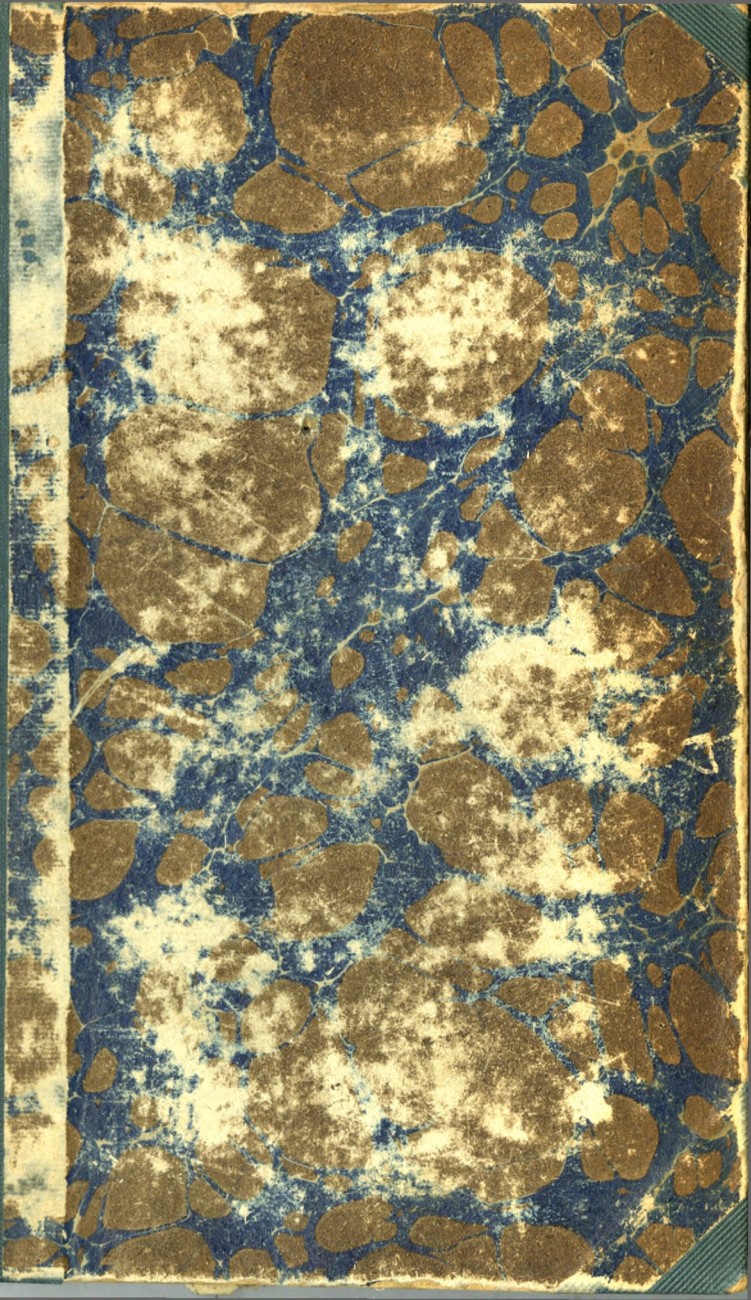

Politikai
röpiratok.

99.

99
764

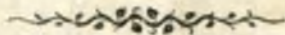
Vidats János

**Torontálmegye tiszahegyési választó
kerületének**

országgyűlési képviselője.

**Pest város
főpolgármester-jelöltje.**

3.

PEST, 1867.

Nyomatott Bartalits Imrénél.

(Lipót-utca 5. szám.)

Vida János

Hazának rendületlenül
Légy hive ó Magyar!

Áldjon vagy verjen sors keze
Itt élned hallnod kell!

Vörösmarty,

DE-BALLAGDÉZAT

PEST, 1867.

Ismerjük meg azon derék hazánkfiának rövid életrajzát, akinek Pestváros polgármesteréül megválasztatása mellett is, ellene is oly feszített erővel küzdenek jelenleg Pestváros választó képességgel bíró polgárai; s akit 1861-ben és 1865-ben is a negyedik vármegyébe hittak meg Pestről képviselőjelöltül, egy vegyes nemzetiségű választókerületbe, és diadalmasan meg is választották.

Az a Vidats János, akinek nevét lobogójára tűzte s a polgármesteri székre ohajtja a pestvárosi választók legalább hason felének tekinthető része: legidősebb fia annak a Vidats Istvánnak, kit a gazdasági gépészet megalapítójának ismer országszerte a nagy gazda közönség, és minden tekintetben szilárd jellemű férfinak, s hű honpolgárnak tisztel minden ismerőse. Született B. Komlóson (Torontál megyében) 1826-ban. Az elemi iskolákat ugyanott végezvén, édes atyja Tittelre küldte a katonai iskolába, hol szép szorgalmat tanusított, de atyja fontolóra vévén, hogy az akkori idő szerint nem igen kecsegtető kilátások nyílnak előléptetésre a katonaságnál, kivette Jánost a katonai iskolából s beadta Temesvárot a gymnasiumba.

Akik az öreg Vidats Istvánt közelebbről ismerik, sokfélekép tapasztalták, hogy a gyakorlati életre vonatkozólag, néha egészen eltérők az ő nézetei a közönséges járt úttól.

Fiaának Jánosnak iskoláztatásánál is ilyen eltérő

utat követett. Míg a legtöbb szüle azon van, hogy iskolás gyermek, ameddig csak lehet, egy városban végezzen annyi osztályt, amennyit csak lehet: Vidats István úgy gondolkozván, hogy a hány város és vidék, ugyanannyiféle szokás, sőt minálunk majdnem ugyanannyiféle a nyelv is: jóformán minden évben más városba vitte egy-egy új gymnasium osztályt végezni, s így történt, hogy a mi Vidats Jánosunk mint diák gyerek B. Komlóson s Tittelen kívül: Temesvárott, Szegeden, Pécsett, Esztergomban, Kassán és Budán járt iskolába, mielőtt a pesti egyetembe került volna, hol a bölcsészetet és jogot végezte

Az öreg Vidats István ezen különféle városokban iskoláztatás által főképen azt akarta elérni, hogy fia tanulja meg mint gyermek az ország különféle népei között divó nyelveket, hogy megemberedvén, akár melyik részébe kerül az országnak, mindenütt otthon találhassa magát az ottani nép között, ami csak annak lehetséges, ki a köznép anyanyelvét beszéli. És ezen célját el is érte, mert János oly nyelv talentummal bíró fiú volt, hogy minden vidékről egy egy új nyelvbeli otthonossággal jött vissza az apai házhoz, a szünidők bekövetkeztével. Mint a pesti egyetem polgára folyékonyan beszélt, anyanyelvén a magyaron s az iskolai latinon kívül: a német, oláh, szerb, horvát és tót nyelvet, melyekhez később, mint egyetemi hallgató, megtanulta még a franczia, görög, olasz és angol nyelvet is. Mint jogász kiváló kedvvel tanulmányozta a római jogot, s a fiatal jogász titkon táplált vágyai között lebegett a római jogtanárság elérhetése. Azonban egészen más pálya nyílt az akkori fiatalság előtt, ellenállhatatlan vonzerővel ragadván magával minden bátorszívű s egészséges vérforgású gyermekét e hazának.

Vidats János az 1848-iki marciusi napok ifjai közül való. Tevékeny részt vett az akkori mozgalom legelső mozzanataiban, különösen az egyetemi ifjuság élén, birván azon nem mindenkinek adatott vonzerővel, mely a népszerűség egyik fő kelléke.

Emlékezni fognak még sokan, hogy 1848. nyarán az akkori fiatalság javából többen küldettek Pestről Kolozsvárra, az unio érdekében. Ezen ifju küldöttségben is ott volt Vidats János.

Amint a dolgok olyan fordulatot vettek, hogy a fegyverfogás vált a legkomolyabb és legsürgetősebb hazafi kötelességgé, Vidats János előbb a pesti önkéntes csapattal ment le mint főhadnagy az alsó táborba s részt vett az aug. 19-iki csatában, onnan pedig visszakerülvén Pestre a csapat, Vidats beállott köz-honvédnek a 14. zászlóaljba s folyvást küzdött hazája szabadságaért, egész a világsi fegyverletételig, midőn már százados volt.

A nagy catastrophá bekövetkeztével Vidatsot mint a marciusi mozgalmakban szereplött ifjak egyikét, aligha keményebb sors nem érte volna az egyszerű besoroztatásnál. De már maga a besoroztatás is oly iszonyu csapás alakjában tünt fel előtte, hogy azt minden áron kikerülni határozta el magát, s az aradi vár helyett nyakába vette a világot, s bujdosott bizonytalanba, huzamos ideig benn a hazában, majd átcsapott Horvátországba, hol a nép nyelvének ismerete mellett sokáig bolyongott, s a tengerparti vonalon több menekülő társával nehéz napszámos munkával kereső sanyaru élelmet, míg egy jószívű kereskedő rokonszenvét megnyervén, ez által elajánltatott Fiumeba, ahol egy ideig szintén dolgozással, később pedig mint házi nevelő tartotta fen magát; jövőjére való tekintetből pedig a tengerészetet tanulta, s több próbatat is tett a Levante (keleti kikötők) felé, de

amidőn vizsgát akart volna tenni a tengerészeti tudományokból, s megkísérelte saját neve alatt kinyerni a bizonyítványokat, ez a név csakhamar úgy meg tetszett a fiumei policzajnak, hogy V. J. szükségesnek találta minden áron kikerülni azt az exament, melyben hadbíró a kihallgató professor, valami koros törzstiszt szokott elnökölni, a hallgatóság pedig 18 katonából áll, kapitánytól kezdve le a wirklicher gemeinerig.

Vidats Jánosnak abban rendkívül szolgált a szerencse hosszas és viszontagságos bujdosása alatt, hogy alig vette őt gyanuba a rendőrség, azonnal értésére jutott az neki, s mielőtt a hatósági Maszregelek megtétettek volna, az életrevaló fiatal bujdosó is összefűzte a saruszíjját, s üldözői már csak hült helyét találták.

Igy történt ezuttal is. — Amint Vidatsnak tudtára esett a hatóságnak reá függesztett kiváló figyelme, ő minden megzavarodás nélkül a szokott órában tanítványaival sétálni ment s betért velök egy ismerős házhoz, s a gyermekeket biztos kezek közt hagyván gyorsan átöltözött egészen más alaku egyénné, és minden búcsuzás nélkül oly ügyesen kijátszotta az elfogatási parancs végrehajtását, hogy a legközelebbi napokban már szappant árult Velenzében. Ezen szerepváltoztatásban nagyon elősegíté azon képessége, hogy oly jól beszéli az olasz nyelvet, mint a született olasz.

Szomorú tapasztalásból tudjuk azt mindnyájan. hogy akire ama rémnapokban rávetette szemét a mindent gyanakodással néző rendőrség, az többé nem kerülte ki a policziális hajtóvadászatot, s ha a kopók nem vették is azonnal üzöbe, a vizslák okvetetlen nyomában szaglálództak szünetlenül. A kit a rendőrség fürkészni kezdett, ha egyszer nyomába jött — akár hányszor veszté nyomát — azért annak az

embernek nem lehetett többé sem éjjele se nappala nyugodt; annak vagy el kelle magát szánni a bizonytalan eredményű elfogatásra, hosszan tartó valatásokra; vagy pedig kénytelen volt tartózkodási helyét, foglalatosságát, sőt nagyon sok esetben alakját is minél változatosabban felcserélgetni.

Ily helyzete volt Vidats Jánosnak a fiumei examen után. Nemcsak a fiumei rendőrség igyekezett őt ott helyben elfogni, hanem hivatalos hálózat fonalain mindenféle szétágaztak az üldöztetésére tett figyelmeztetések, úgy hogy se Velenczében se másutt nem lehetett többé maradandó megállapodása, s üldözői által szorongattatva, nehéz sorsa által hányattatva, gyakran jóakaró pártfogás által vezetve vagy egy helyből másikba küldve, bejárta Olaszország nagyobb részét, mint olyan hazátlan bujdosó, aki inkább napszámoskodott idegen országokban, mintsem otthon kénytelenségből beálljon azon zászlók alá, melyek ellen hazája szabadságaért még nem régiben mint bátor honvéd harczolt.

Mint hogy a napszámosi foglalatosság a kemény munkán kívül nagyon soványan is jövedelmezett: a bujdosó Vidats hozzá illőbb, de nyaktörőbb keresetmódra adta magát, olyan emberek biztosítása folytán, a minők minden nemzeti érülettel bíró népek között találkoznak, — a kik tudniillik a politikai üldözötteknek saját érdekeik koczkatatásával is örömet nyujtnak segédkezet. Ezen szép tulajdonnal nagy mértékben dicsekedhetik az olasz nép, mely a rendőrszolgákat s kéményt oly ügyesen tudja ellenőrizni és kijátszani, hogy nem egy elfogott szerencsétlen üldözött menekült már ott ki a nép közbenjárásával a csendőrök körmei közül is. A menekültöt tovább segíteni s rejtegetni a policzáj elöl, az olasz embernek valódi élvezet.

Ebben a barátságban Vidatsot oly nagy mértékben részesíték az olaszok, hogy a szigorú rendőrség daczára több felolvasást tartott olasz nyelven, majd az olasz classicusok legkedveltebb műveiből, majd a magyar szabadságharcz egyes megragadóbb momentumairól.

Azt kérdi talán valaki, hogy: mikép történhetett ez? hiszen a rendőrség csak nem adhatott engedélyt olyan embernek nyilvános felolvasásokra, a kit üldözött. Erre az a felelet, hogy nem is kértek ezekre a felolvasásokra sem a hallgatók, sem a felolvasó, rendőri engedélyt, hanem a hallgatók gondoskodtak olyan helyiségről, a hová csak ilyen előadásokat kedvelő és felolvasókat pártoló publikumnak volt bemehetési képessége, és ellenőrködtek arra nézve, hogy a rendőrség figyelmét kikerülje az egészen rokonszenves egyének szellemi időtöltése.

Az ilyen felolvasásoknál igen csekély volt az önkénytes belépti díj, s mégis oly jövedelemforrással szolgált az a mi kevéssel beérő bujdosónknak, hogy más menekült honvédek is részesíthetett belőle.

Hosszas üldöztetésének azzal igyekezett Vidats véget vetni, hogy a szabadabb levegővel bíró külföldre, névszerint Schweizba törekedett kijutni. Azonban őt is az a szerencsétlenség érte, hogy épen midőn szomjuságát oltandó felemelé ajkaihoz a friss vizes korsót, kiütötte azt kezéből a váratlanul lecsapó menykő. Épen a schweizi határ közelében, melyet már-már átlépendő volt, egyszerre csak osztrák czirkálókkal találta szembe magát, a kik elől nem volt menekülés, kénytelen lett magát megadni a fegyvertelen menekülő.

Igy elüttetve annyi ideig és oly sok sanyargás közt táplált reményétől, a czirkáló katonák a legközelebbi olaszországi katona-hatóság elé kísérték,

s minthogy akkoriban mindenütt tele volt a hatalom képzelődése mindenféle összeesküvések rémképeivel, az utlevél nélkül Olaszországból Schweizba átszökni szándékozó bujdosó magyart is hihetőleg ilyennek tekintették, mert különféle szembesítések tekintetéből úgy összevissza hurczolták egyik fogházból a másikba, hogy ugyancsak bőséges alkalma volt az akkori olasz börtönrendszerrel megismerkednie.

Olaszországból Vidats Jánost Pestre küldték katonai kísérettel, hol az új épületbe szállásoltatott be, 1851 karácsony hetében. Szegény János! olyan könnyü, nyáriás öltözetben hurczolták a kemény téli hideg időben hazája fővárosába, s oly elcsigázott állapotban, hogy az újépületben már régebben lakó barátai rá sem ismertek első látásra. A pesti haditörvényszék egy évnél tovább huzta-füzte vizsgálati pörét, mely idő alatt fogva tartatott, végre bekövetkezett a nagy ítélet-hirdetés napja, s a többi elítéltek között Vidats János is kötél általi halálra lett elítélve, mely ítélet több évi várfogságra lön enyhítve, s ezen várfogságot Vidats János a csehországi Józsefvárosi várban töltötte.

Fogságából kiszabadulván az ipar terére lépett, atyja virágzó gépgyárában. — Az öreg ur azon nézetben volt, hogy a gazdasági gépész csak úgy működhetik valódi sikerrel, ha gyárával olyan mezei gazdaságot köt össze, ahol a gyárában készülő gépeket gyakorlati használás által kipróbálja s tanulmányozza. Amit az öreg ur kigondolt s jónak talált, azt ő aztán ki is vitte. Több száz holdnyi birtokot bérbe vett Abonyban, s János fiára bizta annak kezelését. János egészen neki adta magát a gazdálkodásnak, s atyja teljes megelégedésére, és a vidék okszerű mintájául kezelte szépen berendezett gazdaságát. Egyszerre 1855-ben egészen váratlanul behiták a tanyáról Abonyba, a szolgabirói hivatalba,

s minden haladék és kihallgatás nélkül elvitték Salzburgba, — persze katona-kisérettel — hol tudtára adatott, hogy további rendelkezésig ott kell maradnia. Internáltatott. — A Salzburgi internálás, melyet utána sietett hű nejevel együtt töltött, több hónapig tartott, végre atyjának erélyes utánjárása következtében megengendtetett Vidats Jánosnak a haza menetel Salzburgból, ahol mai napig se tudja, hogy miért kellett több hónapig akarata ellen vendégszerepelnie. A vissza jövetel azonban még őrizet alatt történt, Pesten keresztül egészen Abonyig, hol a bírónak számoltak be vele kísérői.

Az öreg ur egészsége ezen viszontagságos időben anyira hanyatlásnak indult, hogy szükségesnek látta János fiát egészen behíni Pestre s beszállásolni őt családotól a gyárba, melyet később egészen átadván fiainak, a cégvezetéssel János bízott meg, mint legidősebb testvér.

Ezen változás 1858-ban történt s Vidats János minden gondját a gyár haladására fordítá, nemcsak itthon helyben, hanem külföldi összeköttetéseket is füzött, s bizományokat állított fel hazánk határain kívül is, melyek hazai iparunknak csak növelék jó hír-nevét.

De a szorgalmas fabrikás szép képzettségeit nem takarta el ismerősei, barátai s tisztelői szemei elől a gyári füst. 1861-ben beválasztatott Pest város kijelölő bizottságába s ugyanazon tisztujítás alkalmával megválasztatott városi képviselőül is. Ugyanazon évben felkeresték Torontál vármegye B. komlói kerületének választói, mint akit választó kerületök országgyűlési képviselőjeül szemeltek ki. Vidats János beleegyezett kijelöltetésébe, s a bánát komlói kerület megválasztotta, nemcsak 1861-ben, hanem ugyanazon választókat képviseli a mostani országgyűlésen is, újra megválasztatván 1865-ben

is Tisza Hegyesen, hová a választó kerület székhelye áttétezt!

E pontnál csak azt a körülményt emeljük ki, hogy a nevezett kerület választói: magyarok, szerbek, németek és romának, s nagy örömeikre szolgált, midőn választottjok mindnyájuknak anyanyelvén adá elő külön külön a maga politikai programját, melynek tartalmát nagy tetszéssel és megnyugvással fogadták.

1862-ben nagy külföldi utazással szaporitá világismeretét, melynek alapját mint bujdosó vetette meg. A londoni nagy világ-tárlatra kimenvén, ez alkalommal beutazta Holland, Franciaország, Belgium, Schweiz és Poroszország nevezetes részeit, s haza kerülén, szerzett tapasztalatait a gyárban igyekezett érvényesíteni. Azonban..

1863. július havában korán reggel egész Pesten elterjedt a hire, hogy a Vidats gyárat virradatkor katonaság fogta körül s Vidats Jánost szigoru házmostozás után fogva vitték be a Károly-kaszárnyába.

Ez a hir igaz volt. Vidatsot csakugyan elzárták, s huzamos vallatások, házkutatások után előbb kezességre bocsátották ki, később pedig, bizonyítékok hiányában végkép felmentették a felség árulási vád alól, mely vád alá fogva, már több igen jeles hazánkfíát tartottak elzárva, s el is ítétek többeket a nélkül, hogy a reájok kimondott súlyos büntetések okát köztudomásra juttatta volna a bíraskodó hatóság.

* * *

Mindezekből természetes következtetés az: hogy Vidats János olyan rendületlen jellemű hazafi, aki hazafiságból, meggyőződésből kész volt magát mindenkor a legnagyobb zaklatásoknak is kitenni; ki a polgári kötelességet mindenek fölé helyezi; kitől még azok is, akik a magyar hazafiságot csak

nem régiben a legnagyobb elvetemedettségnek tartották s ha valaki nyílt homlokkal, felemelt fővel a magyar haza hű fiának vallotta s tetteivel is annak bizonyítá magát, azt felség árulónak igyekeztek bélyegezni; akitől mondom még ezek sem tagadták meg a miveltséget s gyakorlati sokoldalúságot.

Vidats János olyan derék ember, kinek akár polgári, akár társadalmi, akár morális jelleme ellen még az irigység és rágalom sem tehet kifogást, ki a gyakorlati élethez megkívántató szép ismeretekben bővölködik, s ritka nyelv tudományyal bír, és aki ellen a szó r a k o z o t t a b b politikai észjárásu embereknek csakis az a kifogásuk lehet, hogy a napraforgóhoz legkevesebb hasonlatossága sincs, a köpönyeg forgatás mesterségéhez pedig teljességgel nem ért, bármennyire practikus tudomány az, a mai világban.

Ilyen férfinak, ha Isten segítségével sikerülend őt megválasztani Pest város főpolgármesteréül, bizonyára csakhamar azok is fognak örülni, kik most megválasztatása ellen törekesznek.

Éljen Vidats János!

